

УДК 075.1:[94:341.485](477)“1932/1933”

DOI [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2020.2\(42\).11](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2020.2(42).11)

І. М. Ципердюк

кандидат філологічних наук
доцент кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю
e-mail: zdjuk@ukr.net, ORCID: 0000-0003-0940-5066
ПВНЗ «Університет Короля Данила»
вул. Є. Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, 76018, Україна

ВИСВІТЛЕННЯ ТРАГЕДІЇ ГОЛОДОМОРУ (1932–1933) В АКТУАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ УКРАЇНСЬКИХ РЕДАКЦІЙ «ГОЛОСУ АМЕРИКИ», BBC, DW, РАДІО «ВАТИКАН» І «СВОБОДА»

У статті проаналізовано роботу українських редакцій «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Ватикан» і «Свобода», що традиційно висвітлюють тему Голодомору, розкриваючи різні сторони цієї трагічної події. Здійснено моніторинг матеріалів, у яких ідеться про чергову річницю Голодомору, з'ясовано, наскільки ефективно редакції змогли представити цю складну тему.

Показано, що українські редакції закордонних радіостанцій повідомляли про Голодомор українського народу 1932–1933 рр., улаштований радянським режимом, упродовж усієї історії свого мовлення. Українські редакції радіо «Ватикан», «Голосу Америки», «Свободи» на десятки років стали голосом поневоленого українського народу, який в умовах окупації не мав змоги розповісти світу про пережитий геноцид. Завдяки їхнім програмам та матеріалам ця тема не розчинялася в загальному інформаційному потоці.

Висвітлюючи 86-ту річницю вшанування жертв Голодомору 1932–1933 рр., українські редакції «Голосу Америки», BBC, DW і радіо «Свобода» показали приклад усебічного розкриття складної історичної теми. Програми та матеріали, у яких аналізується найбільша трагедія українського народу, мають на меті детально показати винуватців цього страшного злочину та жертв, що не повинні бути забутими. Робота українських редакцій у цьому напрямі цілком відповідає найкращій світовій практиці, коли медіа допомагають суспільству усвідомити та зрозуміти жакливі сторінки свого минулого, щоби довідатись правду та рухатися в майбутнє.

На тлі численних матеріалів про Голодомор, підготовлених українськими редакціями «Голосу Америки», BBC, DW та радіо «Свобода» 2019 р., стала очевидною незначна активність вітчизняних ЗМІ в цьому напрямі. Це свідчить, що українське суспільство, а разом з ним і медіасередовище, продовжує долати нелегкий шлях відновлення історичної пам'яті, встановлення причин національних поразок і трагедій, найбільшою з яких став геноцид українців у 1932–1933 рр.

Ключові слова: Голодомор, геноцид, українські редакції «Голос Америки», BBC NEWS Україна, DW, радіо «Свобода», радіо «Ватикан».

І. Вступ

Найбільша трагедія українського народу у ХХ ст. – Голодомор – є однією з головних тем, які вимагають подальших ретельних досліджень, глибокого осмислення та всебічного висвітлення. Останні соціологічні дані засвідчують, що 82% опитаних вважають Голодомор геноцидом українського народу [16]. Голова наглядової ради Міжнародного благодійного фонду розвитку Меморіалу жертв Голодомору І. Васюник наголошує: «Відновлення пам'яті про Голодомор стало чинником формування української нації. <...> Тема Голодомору чи не єдина з історичних, яка об'єднує українців» [5, с. 6].

Надзвичайно важливе значення в інформуванні українців і світового співтовариства щодо обставин Голодомору 1932–1933 рр. та визнання його геноцидом на міжнародному рівні має послідовна та ефективна робота масмедіа.

Упродовж десятків років українські редакції радіо «Ватикан», «Голосу Америки» та «Свободи» численними програмами та матеріалами постійно привертала увагу слухачів до цієї забороненої в Радянському Союзі теми. Після здобуття Україною незалежності створені українські редакції Бі-Бі-Сі та «Німецької хвилі» також постійно готували, хай і нечисленні, матеріали, у яких висвітлювалася проблематика Голодомору.

Більшість українських ЗМІ виділила 86-й річниці Голодомору лише дуже незначну частину свого контенту. Зчаста, окрім обов'язкової запаленої свічки в куточку телеекрану чи скупі інфограмії про офіційні заходи на сайті, нічого іншого не свідчило, що в ці дні в Україні вшановують жертв однієї з найстрашніших трагедій в історії людства.

Натомість українські редакції «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Ватикан» і «Свобода» вже традиційно продовжують висвітлювати тематику Голодомору, показуючи різні аспекти цієї трагічної події. Значну кількість їхніх матеріалів було присвячено цій темі і 2019 р.

Трагедію Голодомору здебільшого досліджено в численних історичних наукових монографіях та статтях, їй присвячено книги спогадів і публіцистичних творів. Окремо варто згадати дисертацію А. Яценка, який Голодомор в Україні 1932–1933 рр. розглядає крізь призму його висвітлення у світовій журналістиці [22]. За час відновлення незалежності української держави українські масмедіа напрацювали багато матеріалів на цю тему, тож назріла потреба ретельно проаналізувати їхній доробок у цьому напрямі. Медіаекспертка Д. Дуцик, акцентуючи на необхідності вивчення цього питання, зауважує, що «інформаційна складова теми Голодомору заслуговує на окреме якнайглибше наукове дослідження, якого не маємо до цього часу. <...> Думаю, таке дослідження допомогло би пролити світло й на деякі темні плями цієї трагедії. Але медіаскладову, як правило, оминають і закордонні, й вітчизняні дослідники, а якщо навіть і зачіпають її – то лише побіжно» [9].

Зважаючи на актуальність цієї важливої для української історії теми, вважаємо, що дослідження висвітлення трагедії Голодомору можна розпочати з аналізу змісту актуальних матеріалів українських редакцій закордонних мовників. Це стане продовженням розвідки про представлення трагедії Голодомору у світових масмедіа, дасть можливість розпочати вивчення різних аспектів цієї проблеми у викладі українських ЗМІ, допоможе у визначенні найбільш ефективних способів донесення потрібного матеріалу до аудиторії.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Метою статті є дослідження матеріалів українських редакцій «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Ватикан» і «Свободи», у яких висвітлено 86-ту річницю трагедії Голодомору 1932–1933 рр.

Завдання нашої наукової розвідки – здійснити моніторинг і проаналізувати матеріали українських редакцій «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Ватикан» і «Свободи» за 2019 р., у яких розповідається про чергову річницю Голодомору; з'ясувати ефективність представлення аудиторії цієї складної теми.

Основним науковим методом дослідження є моніторинг матеріалів українських редакцій «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Ватикан» та «Свободи» з визначеної проблеми впродовж 2019 р. Проведення моніторингу дало можливість простежити роботу редакцій над спільними темами у висвітленні трагедії Голодомору й з'ясувати особливості підходу кожної з них до висвітлення окремих аспектів цієї проблеми. Для досягнення достовірності результатів дослідження застосовано метод якісного та кількісного аналізу текстів, це дало можливість побачити, яке місце посідає окреслена тема в роботі кожної з редакцій. Використано методи аналізу та синтезу для розгляду й узагальнення матеріалів українських редакцій «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Ватикан» та «Свободи», у яких розповідається про трагедію Голодомору 1932–1933 рр.

III. Результати

Пам'ять жертв Голодомору в Україні щорічно вшановують у четверту суботу листопада. Офіційні та громадські заходи здійснюються на підставі президентських указів 1998 та 2007 рр. У ХХ ст. Україні довелося пережити три Голодомори: 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 рр. Однак справжньою національною трагедією став геноцид українців у 1932–1933 рр. Радянський режим у цей час свідомо знищив мільйони українців з метою зламати їхній опір окупаційному режиму, подолати будь-яке прагнення до незалежності.

Радянська влада цілеспрямовано готувала наступ на українських селян, які традиційно чинили спротив колективізації та запровадженню нових репресивних заходів. На підтримку селян спиралися численні повстанські загони, що боролися проти окупантів. Зокрема, 30 січня 1930 р. було оприлюднено постанову Політбюро ЦК ВКП(б) СРСР «Про заходи щодо ліквідації куркульських господарств у районах масової колективізації». Саме цей документ започаткував знищення українського селянства. На кінець 1930 р., як свідчать розсекречені архіви СБУ, було «розкуркулено», а насправді повністю ліквідовано, 70 407 селянських господарств, за межі України було силоміць виселено тисячі родин: «Терор проти селян-власників, який влаштував сталінський режим, фактично підготував ґрунт для подальшого винищення українського селянства штучним голодом. Розкуркулення передувало Голодомору» [18].

Більша частина українських ЗМІ щороку лише коротко нагадує про Голодомор 1932–1933 рр., сухо інформуючи про офіційні державні заходи. З'ясування причин небажання висвітлювати повною мірою трагедію 1932–1933 рр. багатьма впливовими масмедіа не становить предмета нашого дослідження, але варто нагадати, що українські олігархи, власники найбільших медіахолдингів, здебільшого тісно пов'язані бізнесовими зв'язками з Росією, яка категорично виступає проти визнання Голодомору геноцидом українського народу.

Натомість українські редакції закордонних радіостанцій повідомляли про Голодомор українського народу 1932–1933 рр., улаштований радянським режимом, упродовж усієї історії свого мовлення. Українські редакції радіо «Ватикан», «Голосу Америки», «Свободи» на десятки років стали голосом поневоленого українського народу, який в умовах окупації не мав змоги розповісти світові про пережитий геноцид. Завдяки їхнім програмам та матеріалам ця тема не розчинялася в загальному інформаційному потоці, їй не дали зникнути з переліку численних злочинів, які чинилися впродовж кривавої історії СРСР.

У 2019 р. найбільшу кількість матеріалів, присвячених висвітленню трагедії Голодомору, оприлюднила українська редакція радіо «Свобода». Загалом сайт редакції за пошуковим словом «Голодомор» пропонує понад три тисячі покликань, кілька десятків із них – це покликання на матеріали, у яких повідомляється про особливості 86-ї річниці вшанування жертв Голодомору.

Окрім обов'язкового повідомлення про офіційні заходи, журналісти української редакції радіо «Свобода» зосередили головну увагу на нових фактах про трагедію штучного голоду, інформації про нові розслідування, пошуки та дослідження в цьому напрямі.

Показовою та дуже важливою в цьому контексті є публікація раніше не відомих світлин із сімейного архіву австрійського інженера Александра Вінербергера, який у 1932–1933 рр. працював на харківському заводі «Пластмас». Інженер, автор відомих фото, на яких зафіксовано селян, що помирають від голоду на вулицях тодішньої української столиці, став одним із небагатьох хронікерів Голодомору. Матеріал української редакції радіо «Свобода» не лише містить нові моторошні фотографії, він ще й супроводжується уривками з книги спогадів А. Вінербергера «Важкі часи. 15 років інженера в радянській Росії. Правда розповідь», опубліковані ще 1939 р. Переклад українською цих уривків здійснено вперше. Промовистим є один із них: «Перед моїми очима знову українське село, куди я їздив навесні 1933 р. в пошуках казеїну (головний білковий компонент молока; казеїн використовують для виготовлення пластмас, фарб, клеїв, штучного волокна. – *Ред.*) У мене немає слів, щоб описати це страхіття, яке я побачив. Половина будинків стояли порожніми, поодинокі коні поскубали соломку з дахів. Але й коні скоро загинули. Не було ні собак, ні котів, лише купа щурів, які серед білого дня гризли виснажені трупи, що лежали довкола. Ті, хто вижив, вже не мали сил ховати своїх мертвих. Канібалізм був звичною справою. Влада на це ніяк не реагувала» [8].

У 2010 р. апеляційний суд Києва підтвердив висновки слідчої групи в межах карної справи № 475 («По факту здійснення Голодомору в Україні в 1932–1933 роках»), яка встановила, що керівники радянської держави організували на території України спланований геноцид. Розслідування в цій справі очолював полковник СБУ В. Удовиченко. В інтерв'ю проєкту «Донбас. Реалії» він наголошує: «Голодомор був створений умисно. Але чому? Наміри організаторів було доведено під час досудового розслідування. Сталін та його найближче оточення хотіли знищити частину українського селянства, тому що бачили в них загрозу для існування Радянського Союзу» [6]. Вивчивши та проаналізувавши тисячі сторінок документів, слідство встановило, що українське селянство чинило запеклий опір наступу радянської влади, насильній колективізації, позбавленню їх будь-яких громадянських прав. У результаті спротиву так званому «розкуркуленню» та подальшій організації Голодомору на Україні виникло більше 4 тисяч повстань. Одним із безпосередніх нинішніх трагічних наслідків Голодомору став успіх «русской весны» в частині Донецької та Луганської областей: «Населення, яке було переселене на території сіл вимерлих під час Голодомору, було переміщене з території Росії. І вони ментально, культурно дуже сильно відчувають та ідентифікують себе безпосередньо з Росією. І це якраз виявилось як наслідок геноциду, тому що вони підняли прапори іншої держави, а не України» [6]. Загалом слідча група СБУ направила 216 томів справи, у якій повністю доведено факт того, що геноцид українських селян у 1932–1933 рр. свідомо здійснив радянський режим.

Українські громадяни мають формальні підстави позиватися щодо компенсації матеріальної та моральної шкоди, завданої їхнім рідним радянським режимом у 1932–1933 рр., наголосив колишній заступник генерального прокурора, представник сторони обвинувачення в судовому доведенні факту геноциду проти українського народу М. Голомша в коментарях українській редакції радіо «Свобода». Така можливість виникає з огляду на те, що Росія після розпаду Радянського Союзу не засудила злочинів сталінського режиму, заперечує факт здійснення Голодомору, послідовно сприяє реабілітації Сталіна та його оточення. Визнання українським судом факту геноциду має юридичні наслідки і в майбутньому їх відчує на собі російська держава [19].

Солідарність з українським народом у ці дні вже традиційно виявили США. Тимчасовий повірений у справах США в Україні Вільям Тейлор у своєму зверненні нагадав, що Голодомор став наслідком злочинних дій радянської влади: «Це була трагедія, це був злочин. Ухвалювалися закони, які посилювали голод. Один з них – закон про п'ять колосків. Ці колоски пшениці нагадують нам про загиблих. Ми ніколи не забудемо Голодомор, його жертв та злочин проти людяності. Ми з Україною» [14].

Окрім ексклюзивних програм, розслідувань, інтерв'ю та коментарів, українська редакція радіо «Свобода» з нагоди вшанування 86-ї річниці жертв Голодомору також розмістила низку культу-

рологічних матеріалів про різні аспекти цієї трагедії. Такою є інформація про створення «Музею спротиву Голодомору в Дніпрі», де підкреслено, що експозиції музею не лише висвітлюють етапи знищення українського селянства, а передовсім акцентують увагу відвідувачів на спротиві, численних антирадянських повстаннях у регіоні [11]. У матеріалі йдеться про діяльність громадської організації «Бахмут український», яка публічно представила перелік людей, що загинули від Голодомору, оскільки значна частина містян не володіла необхідною інформацією, висловлювала сумніви в тому, чи був у Бахмуті штучний голод [10]. Привертає увагу журналістська розвідка про те, що першими світу про трагедію Голодомору розповіли відомі українські «пражани», численні емігранти, котрі намагалися поінформувати світове співтовариство про штучний голод, який переживає Україна – найбільша житниця Європи [13]. І це далеко не повний перелік програм і матеріалів української редакції радіо «Свобода», у яких під різними кутами проаналізовано трагедію Голодомору 1932–1933 рр.

Українська редакція «Голосу Америки» опублікувала спеціальну заяву Державного департаменту США, оприлюднену з нагоди вшанування пам'яті мільйонів українців, які загинули 86 років тому під час Голодомору, організованого радянським режимом. У заяві наголошено: «Шляхом умисного захоплення української землі, врожаю та примусової колективізації Радянський Союз спричинив до масштабного голоду, смертей й приніс надзвичайні людські страждання. Хоча ця трагедія була однією з найбільш жорстоких у ХХ столітті, Радянському Союзу не вдалось злати дух українського народу. <...> Народи по всьому світу об'єднуються, вшановуючи пам'ять невинних жертв Голодомору і Сполучені Штати підтверджують відданість демократії та процвітання України, безпеці її міжнародно визнаних кордонів» [15].

На окрему увагу заслуговує відеосюжет, який поширила українська редакція «Голосу Америки», де розповідається про спеціальний інформаційний автобус, що мандрує Канадою з метою розповісти максимальній кількості людей про трагедію українського Голодомору 1932–1933 рр. Під час візиту до Канади з інтерактивними експозиціями унікального інформаційного автобуса також ознайомився президент України В. Зеленський [1].

Серед матеріалів української редакції «Голосу Америки», присвячених ушануванню жертв Голодомору, вирізняється інформація про спорудження в Києві найбільшого в Україні та єдиного у світі музею Голодомору з експозиціями, виставковими та конференц-залами, що розкинуться на загальній площі в 15 тисяч квадратних метрів. Це масштабний проєкт, у якому беруть активну участь також американські бізнесмени. Президент Американської ділової ради в Україні Морган Вільямс із цього приводу зауважує: «Наше завдання – переконати міжнародні бізнес-компанії, які працюють в Україні, що це надзвичайно важливий проєкт. Збудувати перший у світі і найкращий музей Голодомору» [7].

Одним із найцікавіших матеріалів про Голодомор, що їх розмістила на сайті редакція BBC NEWS Україна, є детальна розповідь про візит до Одеси та Харкова в серпні-вересні 1933 р. колишнього голови уряду Франції Едуарда Ерріо, який повністю заперечив будь-які факти щодо голоду в Україні, що суттєво вплинуло не лише на позицію офіційного Парижа, а й змінило ставлення багатьох країн Заходу до подій, пов'язаних із Голодомором. У матеріалі розповідається історія великої брехні, яка лунала з уст відомого тогочасного французького політика, що повністю виправдовував злочинні дії радянської влади і волів не бачити жаху голодної смерті тисяч українських селян. Зважаючи на те, що Радянський Союз категорично відмовив у доступі на територію, охоплені голодом, усім комісіям відповідних міжнародних організацій, брехня Е. Ерріо, на авторитет якого зважали у світі, позбавила українських селян будь-яких шансів на підтримку закордону [20].

Редакція BBC NEWS Україна, як і українська редакція «Голосу Америки», оприлюднила спеціальну заяву Державного департаменту США, присвячену 86-літтю Голодомору, а також окреме звернення Прем'єр-міністра Канади Джастіна Трюдо з цього приводу, у якому він згадує мільйони жертв, що загинули в Україні від голодної смерті [17].

BBC NEWS Україна традиційно чимало уваги приділяє огляду кінематографічних новинок. З нагоди вшанування 86-ї річниці жертв Голодомору на редакційному сайті опубліковано цілий ряд матеріалів, присвячених фільму «Ціна правди» польської режисерки Агнешки Голланд, де розповідається про трагедію Голодомору. В окремих матеріалах детально йдеться про те, як знімали фільм у Києві, Харкові, Житомирській і Чернігівській областях, аналізується реакція європейських та американських медіа на появу фільму, анонсується участь стрічки в конкурсній програмі Берлінського міжнародного фестивалю, викладено біографію британського журналіста Гарета Джонса, який є головним героєм кінострічки, і врешті згадано, що Президент України нагородив А. Голланд орденом за виконану роботу.

Цікавим доповненням до численних матеріалів, що їх підготувала BBC NEWS Україна про фільм «Ціна правди», є інтерв'ю української редакції радіо «Свобода» з американською журналісткою та письменницею Андреєю Халупою, у якому вона розповідає, що працювала над сценарієм кінострічки 14 років [21].

Українська редакція DW, своєю чергою, зосередила увагу на тому, що МЗС Німеччини виступає проти визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом українського народу. У матеріалі про-

аналізовано причини такого кроку, вміщено коментарі депутатів Бундестагу, окремі з яких наголошують, що невизнання трагедії свідчить про капітулянтську позицію: «Це рішення МЗС хибне ще й тому, що це означає стати на коліна перед Росією» [3].

В окремому матеріалі розповідається, що тема Голодомору спричинила гостру дискусію серед українців у Німеччині. Посол України Андрій Мельник жорстко розкритикував двосторонню комісію істориків, яка існує з 2015 р., наголосивши, що фактична бездіяльність українських і німецьких науковців, які мали би представити відповідні аргументи депутатам Бундестагу щодо визнання Голодомору геноцидом, спричинила негативне рішення німецького парламенту щодо цього питання [2].

Українська редакція DW з нагоди чергової річниці вшанування жертв Голодомору розмістила також зворушливі інтерв'ю зі свідками трагедії, зараз уже літніми людьми, яким у той час було 5–6 років [4].

Українська редакція радіо «Ватикан» 2019 р. не готувала жодних спеціальних матеріалів щодо вшанування жертв Голодомору 1932–33 рр. в Україні. На сайті розміщено лише інформацію про звернення Папи Франциска із цієї скорботної нагоди в попередні роки [12].

Для порівняння: загальна кількість матеріалів української редакції «Голосу Америки», українських редакцій BBC NEWS Україна та DW, у яких висвітлено трагедію Голодомору, значно менша за ті, що їх підготувала українська редакція радіо «Свобода». Це пояснюється як відмінними редакційними можливостями, так і тим, що кожна з редакцій намагалася знайти свій, особливий напрям і теми для висвітлення трагічних подій 1932–1933 рр. Крім цього, українська редакція радіо «Свобода» єдина серед згаданих мовників налагодила повноцінну роботу конвергентного ньюзруму із центром у Києві. Це дає їй можливість повніше та змістовніше висвітлювати всі події в Україні.

IV. Висновки

Висвітлюючи 86-ту річницю вшанування жертв Голодомору 1932–1933 рр., українські редакції «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Свобода» уже традиційно стали прикладом усебічного представлення складної історичної теми. Програми та матеріали, у яких проаналізовано найбільшу трагедію українського народу, мають на меті детально показати як винуватців цього страшного злочину, так і жертв, яких ми не повинні забути. Робота українських редакцій «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Свобода» в цьому напрямі цілком відповідає найкращій світовій практиці, коли медіа допомагають суспільству усвідомити та зрозуміти жакливі сторінки свого минулого, для того щоб довідатись правду й рухатись у майбутнє.

Велика кількість матеріалів про Голодомор, яку підготували українські редакції «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Свобода» в 2019 р., відтінили порівняно незначну активність вітчизняних ЗМІ в цьому напрямі. Це свідчить, що українське суспільство, а разом з ним і медіасередовище, продовжує долати нелегкий шлях відновлення історичної пам'яті, віднаходження причин національних поразок і трагедій, найбільшою з яких став геноцид українців у 1932–1933 рр. Незважаючи на велику кількість документальних свідчень, численні історичні розвідки, українські масмедіа продовжують вивчати та висвітлювати Голодомор 1932–1933 рр. Назріла гостра потреба в збільшенні числа матеріалів, програм, розслідувань і фільмів, присвячених цій тематиці.

Перспективним вважаємо вивчення досвіду українських редакцій «Голосу Америки», BBC, DW, радіо «Ватикан» і «Свобода» щодо висвітлення інших актуальних суспільно-політичних тем.

Список використаної літератури

1. Байдюк З., Войтович І., Ярмоленко Ю. Цей автобус подорожує Канадою із однією важливою місією – розказати людям про Голодомор. *Голос Америки*. 2020. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/golodomor-awareness-tour-canada-zelensky/4994664.html> (дата звернення: 03.01.2020).
2. Білик Д. Визнання Німеччиною Голодомору геноцидом: історики не винні? *DW*. 2020. URL: <https://p.dw.com/p/3Rq0f> (дата звернення: 03.01.2020).
3. Білик Д. Петиція в Бундестазі: МЗС Німеччини проти визнання Голодомору геноцидом. *DW*. 2020. URL: <https://p.dw.com/p/3RdqJ> (дата звернення: 03.01.2020).
4. Власова С. Спогади про Голодомор: «Ми пішли з братиком по колосочки». *DW*. 2020. URL: <https://p.dw.com/p/3TYqJ> (дата звернення: 03.01.2020).
5. Гандзій О., Жоган М. Українська нація – незнищенна. Голодомор не зруйнував нашого прагнення державності та незалежності. *Країна*. 2019. № 45. С. 3–6.
6. Горбатенко С. «Голодомор організували для придушення и усмирення украинской нации» – полковник СБУ. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realiigolodomor/30286999.html> (дата звернення: 03.01.2020).
7. Дейниченко Р., Лігостова О. Світ повинен знати і пам'ятати про Голодомор – Вільям Тейлор, голова дипломатичного представництва США в Україні. *Голос Америки*. 2020. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/muzei-golodomoru-pobudova/5177292.html> (дата звернення: 03.01.2020).

8. Джулай Д. Невідомі фото Голодомору інженера Вінербергера. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/nevidomi-photo-holodomoru-inzhenera-winerbergera/302865-06.html> (дата звернення: 03.01.2020).
9. Дуцик Д. Відцензурований Голодомор. *DETEKTOR.MEDIA*. 2020. URL: <https://ms.detektor-media/manipulyatsii/post/8513/2011-12-03-vidtsenzurovanii-golodomor/> (дата звернення: 03.01.2020).
10. Куренная Д. Загиблих від Голодомору 1932–33 років у Бахмуті назвуть поіменно. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass--realii/30287147.html> (дата звернення: 03.01.2020).
11. Музей Голодомору у Дніпрі вирішили назвати «Музеєм спротиву Голодомору». *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-golodomor-dnipro-musey/30271834.html> (дата звернення: 03.01.2020).
12. Пам'ять, скорбота і погляд у майбутнє: спогадуючи 85-ту річницю Голодомору. *Vatican News*. – 2020. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2018-11/spogaduyuchi-85-tu-richnicyu-golodomoru.html> (дата звернення: 03.01.2020).
13. Пеленська О. Голодомор в Україні: першими світові про трагедію розповіли українські пражани. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/holodomor-praha/30280941.-html> (дата звернення: 03.01.2020).
14. Посольства США та Австралії вшанували пам'ять жертв Голодомору. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-posolstva-ssha-ta-avstralii-holodomor/30287977.html> (дата звернення: 03.01.2020).
15. Разом зі світом ми згадуємо невинних жертв Голодомору – Держдеп США. *Голос Америки*. 2020. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/Holodomor-vshanuvannja/5178242.html> (дата звернення: 03.01.2020).
16. Скільки українців вважають Голодомор геноцидом? Нове опитування. *BBC NEWS Україна*. 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50476204> (дата звернення: 03.01.2020).
17. США про Голодомор: Москва намагається знищити прагнення народу України. *BBC NEWS Україна*. 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50530123> (дата звернення: 03.01.2020).
18. Штогрін І. 90 років масового розкуркулення: як Компартія знищила селянина-власника. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rozkurkulennya-proekt-radio-svoboda/-30405744.html> (дата звернення: 31.01.2020).
19. Штогрін І. Нащадки тих, хто постраждав від Голодомору, можуть позиватися до Кремля – прокурор Голомша. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/holodomor-genocyd-sud-holomsha/30286850.html> (дата звернення: 03.01.2020).
20. Шуйський І. Кому – Голодомор, а кому – ікра: як експрем'єра Франції у Харкові частували 1933. *BBC NEWS Україна*. 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-history-50406345> (дата звернення: 03.01.2020).
21. Щур М. Правду неможливо вбити – Андреа Халупа, сценаристка фільму про Голодомор. *Радіо Свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/scenarystka-filmu-gareth-jones-andrea-chalupa-interview/30304046.html> (дата звернення: 03.01.2020).
22. Яценко А. М. Голодомор в Україні 1932–1933 років як проблема світової журналістики: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08. Львів, 2005. 20 с.

References

1. Bajdjuk, Z., Vojtovych, I. & Jarmolenko, J. (2020). Tsei avtobus podorozhuie Kanadoiu iz odniiieu vazhlyvoiu misiieiu – rozkazaty liudiam pro Holodomor [This bus travels in Canada with one important mission – to tell people about the Holodomor]. *Holos Ameriky*. Retrieved from <https://ukrainian.voanews.com/a/golodomor-awarness-tour-canada-zelensky/4994664.html> [in Ukrainian].
2. Bilyk, D. (2020). Vyznannia Nimechchynoiu Holodomoru henotsydom: istoryky ne vynni? [The recognition of Holodomor by Germany: historians are not guilty?]. *DW*. Retrieved from <https://p.dw.com/p/3Rq0f> [in Ukrainian].
3. Bilyk, D. (2020). Petytsiia v Bundestazi: MZS Nimechchyny proty vyznannia Holodomoru henotsydom [Petition in the Bundestag: Foreign Ministry of Germany against recognition of the Holodomor as genocide]. *DW*. Retrieved from <https://p.dw.com/p/3RdqJ> [in Ukrainian].
4. Vlasova, S. (2020). Spohady pro Holodomor: «My pishly z bratykom po kolosochky» [Memories of the Holodomor: «We went with my brother for spikelets»]. *DW*. Retrieved from <https://p.dw.com/p/3TYqJ> [in Ukrainian].
5. Ghandzij, O. & Zhoghan, M. (2019). Ukrainska natsiia – neznyshchenna. Holodomor ne zruinuvav nashoho prahnennia derzhavnosti ta nezalezhnosti [The Ukrainian nation is indestructible. The Holodomor didn't destroy our desire for statehood and independence]. *Krajina*, 45, 3–6 [in Ukrainian].
6. Ghorbatenko, S. (2020). «Holodomor orhanyzovaly dlia prydushenyia y usmyrenyia ukraynskoi natsyyu» – polkovnyk SBU [«The Holodomor was organized to stifle and pacify the Ukrainian nation» – Colonel of the SBU]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/-donbass-realii--golodomor/30286999.html> [in Russian].

7. Dejnychenko, R. & Lighostova, R. (2020). Svit povynen znaty i pamiataty pro Holodomor – Viliam Teilor, holova dyplomatychnoho predstavnytstva SShA v Ukraini [The world should know and remember the Holodomor – William Taylor, the head of the US diplomatic mission in Ukraine]. *Holos Ameryky*. Retrieved from <https://ukrainian.voanews.com/a/muzei-golodomoru-pobudova/5177292.html> [in Ukrainian].
8. Dzhulaj, D. (2020). Nevidomi foto Holodomoru inzhenera Vinerberhera [Unidentified photos of the Holodomor by engineer Wienerberger]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/nevidomi-photo-holodomoru-inzhenera-winerbergera/30286506.html> [in Ukrainian].
9. Duckyk, D. (2020). Vidtsenzurovani Holodomor [The censored Holodomor]. *DETEKTOR.MEDIA*, Retrieved from <https://ms.detektor.media/manipulyatsii/post/8513/2011-12-03-vidtsenzurovanii-golodomor/> [in Ukrainian].
10. Kurennaja, D. (2020). Zahyblykh vid Holodomoru 1932–33 rokiv u Bakhmuti nazvut poimeno [The victims of the 1932–1933 Holodomor in Bakhmut will be announced by name]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass--realii/30287147.html> [in Ukrainian].
11. Muzei Holodomoru u Dnipri vyrishyly nazvaty «Muzeiem sprotyvu Holodomoru» [The Holodomor Museum in Dnipro was decided to be called «The Museum of Holodomor Resistance»]. (2020). *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/news-golodomor-dnipro-musey/30271834.html> [in Ukrainian].
12. Pamiat, skorbota i pohliad u maibutnie: spohaduiuchy 85-tu richnytsiu Holodomoru [Memory, sorrow and looking for the future: recalling the 85th anniversary of the Holodomor]. (2020). *Vatican News*. Retrieved from <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2018-11/spogaduyuchi-85-tu-richnicyu-golodomoru.html> [in Ukrainian].
13. Pelensjka, O. (2020). Holodomor v Ukraini: pershymy svitovi pro trahediiu rozpovily ukrainski prazhany [The Holodomor in Ukraine: the Ukrainian people of Prague were the first to tell the world about the tragedy]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/holodomor-praha/30280941.html> [in Ukrainian].
14. Holodomor v Ukraini: pershymy svitovi pro trahediiu rozpovily ukrainski prazhany [US and Australian Embassies commemorate the victims of the Holodomor]. (2020). *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/news-posolstva-ssha-ta-avstralii-holodomor/30287977.html> [in Ukrainian].
15. Razom zi svitom my zghaduiemo nevyunnykh zhertv Holodomoru – Derzhdep SShA [Together with the world, we recall the innocent victims of the Holodomor – the United States Department of State]. (2020). *Holos Ameryky*. Retrieved from <https://ukrainian.voanews.com/a/Holodomor-vshanutannja/5178242.html> [in Ukrainian].
16. Skilky ukraintsiv vvazhaiut Holodomor henotsydom? Nove opytuvannia [How many Ukrainians consider the Holodomor genocide? New poll]. (2020). *BBC NEWS Ukrainian*. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50476204> [in Ukrainian].
17. SShA pro Holodomor: Moskva namahaietsia znyshchyty prahnennia narodu Ukrainy [The USA about the Holodomor: Moscow is trying to destroy the aspirations of the people of Ukraine]. (2020). *BBC NEWS Ukrainian*. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50530123> [in Ukrainian].
18. Shtoghrin, I. (2020). 90 rokiv masovoho rozkurkulennia: yak Kompartiiia znyshchyla selianynavlasnyka [90 years of mass dispossession: how the Communist Party destroyed the peasant-owner]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/rozkurkulennya-proekt-radio-svoboda/30405744.html> [in Ukrainian].
19. Shtoghrin, I. (2020). Nashchadky tykh, khto postrazhdav vid Holodomoru, mozhut pozyvatysia do Kremlia – prokuror Holomsha [The descendants of those, who suffered from the Holodomor, may sue the Kremlin – prosecutor Gholomsha]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/holodomor-genocyd-sud-holomsha/30286850.html> [in Ukrainian].
20. Shujskyj, I. (2020). Komu – Holodomor, a komu – ikra: yak ekspremiera Frantsii u Kharkovi chastuvaly 1933 [To whom – the Holodomor, and to whom – the caviar: how ex-prime minister of France was treated in Kharkiv in 1933]. *BBC NEWS Ukrainian*. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-history-50406345> [in Ukrainian].
21. Shhur, M. (2020). Pravdu nemozhlyvo vbyty – Andrea Khalupa, stsenarystka filmu pro Holodomor [The truth is impossible to be killed – Andrea Khalupa, screenwriter of the movie about the Holodomor]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/scenarystka-filmu-gareth-jones-andrea-chalupa-interview/30304046.html> [in Ukrainian].
22. Jacenko, A. (2005). Holodomor v Ukraini 1932–1933 rokiv yak problema svitovoi zhurnalistyky [The Holodomor in Ukraine in 1932–1933 as a problem of world journalism]. (Extended abstract of candidate's thesis). Ivan Franko National University of Lviv. Lviv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.01.2020.

Received 05.01.2020.

Tsyperdiuk M. Coverage of the Holodomor Tragedy (1932–1933) in the Topical Programs of the Ukrainian Editorial Office of Voice Of America, Bbc, Dw, Vatican Radio, And Radio Liberty

The article analyzes the work of the Ukrainian editorial office of Voice of America, BBC, DW, Vatican Radio, and Radio Liberty, which traditionally cover the Holodomor theme, showing different sides of this tragic event. Monitoring of the materials that are about the next anniversary of the Holodomor was done, and it was found out how effectively the editorial office was able to present this complex topic.

It is shown that the Ukrainian editorial offices of foreign radio stations reported on the Holodomor of the Ukrainian people of 1932–1933, which was arranged by the Soviet regime, throughout the entire history of their broadcasting. Ukrainian editorial offices of Vatican Radio, Voice of America, and Radio Liberty have become the voice of the enslaved Ukrainian people for decades, who could not tell the world about the genocide when being under occupation. Due to their programs and materials, this topic did not dissolve in the general information flow.

When covering the 86th anniversary of the Holocaust victims of 1932–1933, Ukrainian editorial offices of Voice of America, BBC, DW, and Radio Liberty have shown an example of comprehensive coverage of a complex historical topic. The programs and materials that analyze the greatest tragedy of the Ukrainian people are intended to show in detail the perpetrators of this terrible crime and the victims, who should not be forgotten. The work of the Ukrainian editorial offices in this direction is fully in line with the best world practice, when the media helps society to realize and understand the horrific pages of their past, in order to learn the truth and move into the future.

Against the backdrop of numerous articles on the Holodomor prepared by Ukrainian editorial offices of Voice of America, BBC, DW, and Radio Liberty in 2019, there has been little involvement of the domestic media in this regard. This demonstrates that Ukrainian society, and with it, the media environment, continues to overcome the difficult path of restoring historical memory, establishing the causes of national defeats and tragedies, the largest of which was the genocide of Ukrainians in 1932–1933.

Key words: *Holodomor, genocide, the Ukrainian editorial offices of Voice of America, BBC News Ukrainian, DW, Radio Liberty, Vatican Radio.*